

GUNNAR HÖKMARK:

Föränderlighet

Den socialdemokratiska modellen befinner sig i en strukturkris. Maktbalansen mellan individ och det offentliga har förskjutits från individ till stat och kommun, konstaterar Moderata Ungdomsförbundets ordförande, riksdagsman Gunnar Hökmark. Kollektivet har svårt att anpassa sig efter skiftande förutsättningar vilket lett till stelhet i samhällsmodellen. Moderata Samlingspartiets förslag till nytt program bygger däremot på en radikalt annorlunda välfärdsmodell än den socialdemokratiska – ett välfärdssamhälle i stället för en välfärdsstat. Utgångspunkten är att individen och inte kollektivet skall råda. Medborgarnas makt skall öka på politikernas bekostnad och individen sättas i centrum.

Förslaget till nytt partiprogram för Moderata Samlingspartiet är nu ute på remiss inom den moderata partiorganisationen. På många områden bär det fram omfattande förslag till systemförändringar i den svenska välfärdsmodellen. Det skall ses mot bakgrund av att Sverige 1983 är ett land mitt i den socialdemokratiska modellens strukturkris. Budgetunderskott och andra långsiktiga balansproblem är den ekonomiska redovisningen av en välfärdsmodell som i sig är ur balans.

Obalansen är resultatet av en ideologisk utveckling. Maktbalansen mellan individ och det offentliga har förskjutits; från individ till stat och kommun. Därmed har vi också byggt in en stelhet i samhällsmodellen. Medan individer har lätt att ändra sig och anpassa sig efter skiftande förutsättningar, har kollektiv det mycket svårare. Man måste både komma fram till en gemensam uppfattning om förutsättningarna – som dessutom skall gälla för hela det område man kontrollerar – samt till ett beslut om förändring som kan accepteras av majoriteten. Ett småföretags förmåga till förändring jämfört med varvsindustrins är ett exempel, den svenska ekonomins oförmåga att anpassa sig efter nya förutsättningar ett betydligt vidare.

Kollektiviseringen av välfärden har gjort den stel och institutionaliserad. För en normalfamilj finns inget att göra om man är missnöjd med barndaghemmet, skolan, bostaden eller inkomsten. Skatetrycket gör ett val av fristående alternativ omöjligt, liksom det tillsammans med bidrag och kommunala avgifter slår undan det meningsfulla i ökat arbete. Det är kollektivet och inte individen som

bestämmer över välfärden. Där har vi förlorat den möjlighet som ligger i en välfärd anpassad efter olika människors önskemål. Därför brister vårt samhälle i medkänslighet och personligt engagemang.

Den socialdemokratiska modellens strukturkris har sin rot i att förändringar måste ske genom kollektivet. Och till skillnad från individen ser kollektivet oftast förändringar som ett hot, inte som möjligheter. Sverige 1983 är därför ett land i ekonomisk kris, ett land som dessutom har försummat att låta människor utveckla det kvalitativa i välfärden. Och maktförskjutningen till kollektivet har inskränkt föränderligheten.

Kollektivismen hindrar förändringar

Kollektivismen i vårt samhälle är mer djupgående än vi tror. Den är framför allt stark inom de områden som är strategiska för förändring. Eftersom även borgerliga politiker tenderar att operera utifrån den socialdemokratiska modellens grund, har deras förmåga att genomföra förändringar varit små. Det är svårt att föra en politik för individen när samhällsstrukturen är kollektivistisk.

Kollektivismens grepp om det svenska samhället har skapat hinder mot förändringar. Det gäller framför allt inom följande fyra områden:

För det första är den offentliga sektorns finansiering till allra största delen kollektivt finansierad, det vill säga baserad på skatter. Därigenom finns det ingen länk mellan produktion och konsumtion av offentliga tjänster. Konsumenten kan inte påverka produktionen genom sin efterfrågan. Produktionen av offentliga tjänster finansieras ju ändå. Kvalite-

ten och kvantiteten i det offentliga utbudet har därför ett visst oberoende gentemot våra ekonomiska förutsättningar, så länge skatterna tillför medel. Och det gör de. Medborgarens oförmåga att påverka tjänstebudet skapar dessutom nya krav på offentliga utgifter. Utbyggnaden av den dyraste barnomsorgsformen i vårt samhälle – kommunala barn-daghem – är ett exempel på detta. Den sker helt fristående från enskilda människors önskemål och betalningsvilja, liksom den knappast låter sig påverkas av att vi inte har pengarna. Den offentliga sektorns finansiering med skatter döljer kravet på anpassning av offentliga utgifter till vad vi har råd med. Detta är kollektivismens första hinder mot föränderlighet.

Det andra hindret är den offentliga sektorns monopol. Inte främst Televerk, Post och kommunikationer – de är också hinder mot föränderlighet – utan däremot barnomsorgen, skolan, sjukvården och äldreomsorgen.

Eftersom dessa är skattefinansierade finns det oftast ingen möjlighet för den normale inkomsttagaren att välja något annat än det den offentliga sektorn erbjuder. Det skulle ju kräva att man hade råd att betala två avgifter, en via skatten och en direkt, vilket få klarar av.

Deras monopol skapar en politisering av verksamheten. Kollektivet bestämmer hur den välfärd skall se ut som den enskilde har jobbat ihop. För den enskilde återstår "love it or leave it". Förutsättningarna för nytänkande och föränderlighet inom ett område utan konkurrens är små. Än mindre är de när nytänkandet måste silas genom en utredningsapparat och en byråkrati för att därefter

accepteras av en politisk majoritet. Det är inte underligt att en stor del av nytänkandet inom skolan skett utanför det offentliga skolväsendet – Waldorff och Montessori – och att viktig förnyelse i sättet att ta hand om patienter sker inom den privata sektorn – Cityakuten och hemsjukvård.

Mängden av lagar och regler är ett tredje hinder mot förändringar. Genom likformning minskar kollektivet utrymme för olikheter. Det är inte bara så att man administrativt försvårar förändringar inom det som ändå är tillåtet, man utesluter också en lång rad förändringar, vars värde man aldrig får pröva. Ju fler lagar och regler vi har, desto mer makt har kollektivet fått på individens bekostnad. Därmed minskas effektivt utrymme för nytänkande till förmån för det som är. Och ju starkare kollektivet gjorts genom fler lagar och regleringar, desto starkare blir det att ställa krav på att få reglera mer. Skatteområdet är ett exempel.

Ett fjärde hinder har vi i korporativismen. Fackliga organisationer – liksom även andra intresseorganisationer – har fått en långtgående formell och informell makt i det svenska samhället. Det gäller allt från partssammansatta domstolar i vårt rättsväsende till MBL-förhandlingar om statens budget. Med tanke på människors integritet och rättmätiga krav på frihet är korporativismen förkastlig. Som ett hinder mot förändringar är den ett bålverk.

Varje intresseorganisation – det må vara företrädare för lantbrukare, svensk press, grafiker, offentligt anställda eller textilindustrin – är nämligen formerad kring en befintlig struktur som den till

varje pris vill värna. Det må gälla mindre livsmedelssubventioner, reklam i TV, ny tidningsteknologi, offentliga besparingar eller en neddragning av äldrestödet. Inställningen är alltid densamma. Man bekämpar förändringar som hotar den rådande strukturen.

Kollektivismen griper långt in i det svenska samhället. Den inskränker frihet och minskar utrymme för föränderlighet. Långtifrån alltid är den socialdemokratiskt initierad.

Det moderata välfärdssamhället

Det är mot denna bakgrund inte underligt att förslaget till nytt program för Moderata Samlingspartiet – Möjligheternas samhälle – tar sikte på att skapa föränderlighet. Det är heller inte underligt att programförslaget bygger på en radikalt annorlunda välfärdsmodell än den socialdemokratiska – ett välfärdssamhälle i stället för välfärdsstat.

De systemförändringar som föreslås i programmet är konsekvenser av viljan att realisera ett samhälle, där individerna har mer makt över sin vardag och kollektiven mindre. Utgångspunkten är att individen och inte kollektivet skall råda.

En privatiserad sjukvård och avvecklade landsting ökar föränderligheten inom sjukvården och ökar sjuka människors valfrihet.

Ett rättvist stöd till fristående skolor frigör nytänkande inom skolan och pedagogikens område och ger ett skolväsende där det betyder mer vilken skola eleverna vill ha och mindre hurdan politikerna vill att den skall vara. Debatten om Adolf Fredrik hade aldrig förts i ett samhälle där elevernas intressen är viktigare

än en socialdemokratisk skolstyrelsemajoritetens jämlikhetssyn.

Ett välfärdssamhälle som genom lägre skatt ger medborgarna ett mindre beroende av bidrag från stat och kommun, ger också individen större mått av integritet som inte bara minskar behovet av regleringar och av uppgiftskontroll utan också efterfrågan på datasamkörningar.

Exemplen kan mångfaldigas. Ett politiskt parti som vill öka medborgarnas makt på politikernas bekostnad måste vara berett till vittgående systemförändringar som sätter individen i centrum. En

frihetspolitik som däremot nyttjar kollektivistiska metoder blir i realiteten bara en fråga om att ge individen tillstånd till vissa saker, utan att man förändrar relationen mellan individen och det offentliga. Men den frihet som bygger på tillstånd äts lätt upp av byråkrati och kollektiv så länge dagens maktbalans mellan individ och kollektiv består.

Först när utgångspunkten är frihet för den enskilde, skapas den föränderlighet som motiverar att förslaget till nytt parti-program getts titeln "Möjligheternas samhälle".